

**Interviu realizat de Adrian Onica la Jimbolia, în data de 1 noiembrie 1998
cu Iosif ZEMAN (n. 1924, Surducul Mare)**

IOSIF ZEMAN

Iosif Zeman avea 74 de ani la momentul interviului și locuia în localitatea Jimbolia. Iera, încă, un om plin de viață, vesel, primitiv și foarte prietenos. Toată viața s-a ocupat cu fierăria, meserie pe care a dobândit-o din tinerețe, pe când era ucenic. “ Nu vreau să uit ce-am învățat “, spunea el pe când era încă în Bărăgan.

Este de origine cehă, strămoșii domniei sale fiind colonizați în timpul imperiului Austro-Ungar. Prima parte a povestirii se axează pe deportarea în Bărăgan. Intervievatul dă dovadă de o bună memorie. În general, e bine dispus dar pe măsură ce evenimentele pe care le relatează l-au afectat într-o anumită măsură, tonul vocii povestitorului capătă accente grave, el ajungând la un moment dat să plângă. Vorbește cu accent bănățenesc. Pune mult suflet și energie în tot ceea ce spune. A avut o viață foarte zbuciumată, plină de evenimente neplăcute, dar a trecut prin toate cu fruntea sus, dând dovadă de o puternică forță interioară. A fost nevoit să divorțeze de soție, pe când era în Bărăgan, pentru că altfel, și-ar fi pierdut serviciul și ar fi trebuit să meargă și ea în Bărăgan.

În cadrul povestirii interviuatul răspunde la întrebări, menite să pună în lumină anumite aspecte ce pot întregii povestea începută.

A doua parte a povestirii urmează firul evenimentelor participării la cel de-al doilea război mondial. Povestitorul relatează într-o ordine cronologică faptele, urmărind pas cu pas momentele mai importante. Nu părea deloc intimidat de aparatul de înregistrare. În finalul povestirii mi-a vorbit de meseria pe care a practicat-o de-a lungul anilor. Personal, mi-a făcut o impresie foarte plăcută.

După ce-am terminat interviul, domnul Zeman mi-a arătat niște lucrări personale din fier, una dintre ele fiind realizată în timpul războiului, într-un atelier din Viena.

Adrian ONICA

“ Am avut o viață foarte zbuciumată ”

Mă numesc Zeman Iosif, locuiesc în localitatea Jimbolia str. Liviu Rebreanu nr. 47, m-am născut la data de 29 iunie 1924 în comuna Surducul Mare, sunt de religie romano-catolică, pregătire profesională șapte clase primare și ucenicia la un fierar, etnia română, stagiul militar satisfăcut. Despre ascendenți pot să vă spun că erau de origine cehă, bunica mea a fost născută în 1860, eu aveam 19 ani când ea a decedat la vârsta de 73 de ani, se numea Ebedil și era din Oravița. A fost căsătorită în comuna Surducul Mare cu Ribarik. O avut patru sau cinci copii, nici nu mai știu. Cel mai în vârstă se numea Ribarik Iosif, al doilea Ribarik Francisc, cel de-al treilea Ribarik Ioan și mama mea Ribarik Hermina. Părinții mei au decedat când eram eu pe Bărăgan în '53, '54. Am mai avut doi frați, un frate care a decedat în '94 și o soră care trăiește în Oravița. E necăsătorită, a fost căsătorită dar a divorțat. Am un fiu, Robert și doi nepoți: Dan și Robert. Copilăria am petrecut-o în Surducul Mare, în Caraș-Severin, am făcut până în '38 Școala Primară, ucenicia trei ani în Bocșa Montană la un anumit fierar Cazan Ion ce avea o firmă particulară. Apoi am început să lucrez în Reșița din '41 până-n '43 la fabrica de poduri, secția scularie. Aci mi-a mers tare bine. Am câștigat foarte frumos. Ei pe urmă în '43 când o fost treaba cu nemții n-am avut ce face, am plecat în Germania ca voluntar. Asta a fost toată tinerețea mea. Cât am fost acasă am fost cu părinții la câmp. În '45 după ce-am venit acasă, în mai, m-am căsătorit. Fiind într-un lagăr la Cercul teritorial din Oravița, c-așa s-o numit atunce, și-acolo m-am cunoscut cu soția, Emlia, născută Gavrilovici. Ne-am cunoscut în iunie și-n 26 decembrie ne-am căsătorit. De când am venit acasă de pe Bărăgan, am intrat în servicii c-am fost luat în '51 singur pe Bărăgan, familia mi-o rămas, din fericire, acasă. Eu am fost urmărit de niște prieteni, înainte de a oleca în Germania am copilărit împreună, câna m-am întors înapoiăștia au fost deja mari grandomani comuniști, activiști p-acia și m-or trimis în lagăr în Oravița, după aia am fost trimis în lagărul de prizonieri din Ghencea. În Oravița în lagăr am stat șase săptămîni, după aia am fost expedit la Turnu Măgurele într-un lagăr internațional de civili și militari. Între timp până am ajuns noi acolo s-a desființat lagărul militar și-o rămas numai civili, adică arestați politici. Am fost mai mulți care-am plecat din Oravița și-am stat acolo. În Ghencea am stat iară din mai, iunie vreo șase luni, în '45 după ce-am venit din Germania. După aia ne-o eliberat în sfârșit. Când o fost deportată prima serie în mai, iunie '51, pe mine m-o căutat miliția din Surduc, din satul meu natal. Ori noi eram deja de câțiva ani în Oravița și aveam armata satisfăcută în timpul ăsta. Cineva de-acolo din Surduc o trimis miliția să mă ridice în Oravița, știam eu. Pe drum mă întâlnesc cu milițianul “*Tu ești Zeman?*”, zic “*Da*”. “*Știi ceva? Hai să mergem până la comandantul miliției că avem ceva de rezolvat. Mergem*”. Am intrat înăuntru la comandant, m-am

cunoscut tare bine cu el, tot băiat tânăr, și comandantul când m-o văzut o zis “*Da ce-i cu dumneata aici?*”. Îi spune imediat lu milițianu ăsta care m-o adus acolo “*Domnule ce-aveți cu ei? Omul ăsta-i de-acia, e căsătorit, ce-aveți voi de la Surduc cu ei? Fă-ți bagajul și pleacă înapoi*”. Mi-o dat drumul ăsta. Ca în septembrie când s-o făcut a doua serie de deportări să mă trezesc noaptea “tronc-tronc” la ușă. “*Imediat să fi gata. Nu stăm de vorbă. Îți iei ce-ai nevoie și vii cu noi. Și ce face familia?*”, am întrebat eu. “*Nu ne privește ce face familia, familia nu-i pe listă*”. Deci m-o ridicat numa pe mine și m-o trimis la gară.

(*De ce credeți că ați fost deportat?*) Pentru că am fost în Germania.

La gară am fost înghesuit cu mai multe familii într-un vagon de tren. O închis vagonul și-am plecat. Ne-o dus până-n Calărași. Am ajuns în Călărași după câteva zile. Ne-o dat jos și ne-o dus cu mașinile, după aprecierea mea vreo 5-6 km, într-un câmp. Ne-o dat jos și cu asta basta. Era noaptea și m-am culcat, aveam o pătură la mine. Dimineată am auzit vocea la un coleg de-al meu chiar vecin, Spengel, era frizer de meserie. Când m-o văzut mi-o zis “*Ce-i cu tine aicea?*”.

Lumea s-a adunat ca la urs, să vadă cine-o mai venit. Mie mi-or dat ordin să mă duc la sfat, o să primesc lemne (corni, grinzi) să m-apuc să fac casă. Vecinul meu, frizerul, o avut începută casă, din pământ bătut (cârpici). El a fost cu soția și doi copii și o reușit să expedieze copiii la Oravița, ca după câteva luni să-i aducă miliția înapoi. Eu am hotărât cu el atuncea să-l ajut la casă și după ce-o terminăm să mă lase și pe mine să stau în bucătărie. Bun. Am fost l-a adunat stufuri pentru acoperiș și-am terminat casa. După ce-am terminat casa trebuia să mă duc să lucrez, că bani n-am mai avut, mâncare nu, nu puteam să am pretenții la ăla să-mi aducă el de mâncat. Ca până la urmă întrebă el pe cineva de la G.A.S. din Călărași, dacă n-au nevoie de meseriași. Ba da. Na uite este un băiat care stă cu mine, fierar. “*Să vină imediat*”. Imediat m-am dus și-am căpătat de lucru într-un atelier de fierărie. Dar în acest atelier se făceau mai mult căruțe, se potcoveau cai pentru că avea G.A.S.-ul o grămadă de cai. Eu eram obișnuit cu altfel de lucru, am făcut forjăria în sector mecanic. Am stat acolo cu încă alți doi fierari, pe mine m-or prins acolo, eu nu știu, fiecare-și pune fierul lui în foc, îl încălzea și eu am stat numai la baros timp de câteva luni. În luna mai a anului următor am vrut să plec, n-am mai putut să rezist. Între timp se întâmplă filieră de înfiletat osii. Eu fiind obișnuit cu forjăria am zis că mă ocup eu. “*Cum? Ce? Tu te-apuci să faci?*” Ei m-au considerat că dacă eu stau numai la baros nu pot să fac. Am ales niște oțel bun, și-am început să fac filiera asta. “*Da de unde știi?*”, m-or întrebat. “*Păi m-ati întrebat pe mine dacă sunt capabil de ceva?*” Din momentul ala am spus “*Atât mai lucrez, am terminat*”. M-am dus la director, direcțiunea era în comuna Roset nu în Călărași și îi spun “*Domnule vreți să mai lucrez aicea? Dacă da, pe mine mă dați la atelierul mecanic*”. Exista în Calărași un atelier de reparatii capitale: tractoare, motoare, mașini agricole și eu acolo am vrut s-ajung. Domnule si m-or aprobat. Mi-or dat o notă cu care am mers la șeful de atelier și imediat m-or primit. Le-am spus că eu în oțeluri sunt specializat. Mi-or dat să fac niște cuțite de strung. Am făcut. Da n-or avut nici forjă bună, nicovala or avut-o pusă pe-un stâlp cu trei crăcane. Imediat am aruncat tot, am luat un butoi de carbit, l-am umplut cu nisip și-am pus nicovala acolo. Mi-am aranjat forja acolo și-am început să lucrez. În atelier lucrau 25 de strungari. Erau acolo strunguri, raboteze. Și mi-or făcut pe urmă un atelier mai mic, un șopron, pe care mi l-am închis cu scânduri și-acolo am stat. Mi-am făcut acolo și-un dormitor. Or fost și alți deportați din alte sate, mecanici angajați acolo. Aia în fiecare sâmbătă se duceau acasă. Eu neavând pe nimeni am stat în atelier și iarnă și vară toți aproape 5 ani cât am stat acolo. De două ori am fugit de-acolo. Am primit telegramă c-o murit taică-miu și m-am dus la șef și i-am spus “*Nea Gheorghe eu aș vrea să mă duc până acasă. Măi Zeman o să te prindă și dacă te-o prins ai să faci doi ani de pușcărie. Nea Gheorghe eu mă duc. E tatăl meu, mă duc*”. M-am pus pe tren din Călărași și până-n Oravița tot pe-

acoperiș am fost. Poți să-ți închipui ce frumoasă distracție. Nu m-a prins nimeni. Din Oravița am luat-o peste deal și-am coborât aproape de locuința mea. Când m-o văzut nevasta o rămas uimită. M-am întors înapoi tot așa cum am venit, pe acoperiș, pe sub tren. Cel mai frică mi-o fost când am trecut din Caransebeș încolo. Pe acoperișul trenului era un frig groaznic. Ce să fac trebuia să ajung înapoi. În '54 primesc o telegramă, soră-mea vrea să se mărite. Iar am fugit, tot pe acoperiș. Mama mea era bolnavă, avea cancer. Am dus-o cu mine în Tirol, la doctor, unde nu mă cunoștea nimeni. În Oravița și Surduc m-am ferit. A venit și soția, ea lucra într-un laborator farmaceutic. În Tirol s-a căsătorit soră-mea cu un băiat Stick. Când am plecat, am spus la niște colegi că dacă cumva mă caută cineva, să spună că am plecat la un coleg, tot fierar într-o comună Roset. Cu ăla am vorbit, dacă cineva mă caută spui că până acuma am fost aciea și-am plecat nici tu nu știi unde. Așa a fost, m-a căutat miliția pentru că trebuia ca în fiecare săptămână să ne prezentăm la miliție în satul nou la 6 km distanță de Călărași. Am primit o telegramă pe care scria "*Vino urgent*". M-or căutat ăștia peste tot. A doua zi eu am ajuns și m-am dus direct în atelier. M-am trezit cu miliția pe cap. M-or întrebat pe unde-am fost, păi să vezi c-am fost acolo, m-am îmbătat, m-am dus nu știu pe unde și m-am culcat, m-am trezit și-acuma am venit la lucru. I-am mințit așa cum am putut eu. M-or crezut până la urmă, nu mi-or făcut nimica. Și-apoi am scăpat până când am fost eliberat. Când eram în Bărăgan, am primit o scrisoare de la soție, că o dă afară din servicii pentru că eu îs în Bărăgan. Lucra în laboratorul de igienă la Sanipid. Ori merge pe Bărăgan cu mine ori o dă afară din servicii. Imediat i-am dat telefon, am reușit să obțin telefon, și i-am spus "*Fă orice numa să nu vii aici. I-ati avocat, i-ați orice numa să nu vii aici*". Și așa o și făcut. O înaintat pentru divorț, eu nu m-am prezentat fiind pe Bărăgan, eram "deocheat", și i-au aprobat divorțul. Mi-o rămas familia acasă. Apoi ne-am recăsătorit în '56 și ne-am continuat fiecare treburile lui.

(*În ce an ați divorțat?*) În '53 sau în '54 nu mai știu sigur.

Apoi am venit acasă. Acasă din nou o început hârâiala. O intrat în chirie cineva într-o cameră care a fost a noastră de fapt. Când am venit acasă i-am spus chiriașului să elibereze casa. Știi ce-mi spune chiriasul "*Dacă ai nevoie de locuință cauta-ți, eu sunt mulțumit cu locuința mea*". M-am dus atunci la primărie. Nici nu m-au băgat în seamă. M-am luat rău de el și-a plecat. Apoi am început să-mi fac reparații la casă că era în paragină. Ca să nu-mi mai bage chiriași am făcut din patru camere două, am făcut un garaj separat, am făcut o bucătărie de vară, baie. După aia am lucrat 14 ani din '70 până în '84 la I.M.B., Oravița ca fochist, mecanic. În '84 m-am hotărât cu soția să ne ducem la copil în Jimbolia, care era profesor la Școala Agricolă.

(*Vă mai amintiți, ce-ați luat cu dvs. când ați fost deportat în Bărăgan?*) Când am plecat am avut o valiză cu care am făcut și armata, era din nuiiele, niște haine am avut o haină mai lungă de primăvară, un toporaș, un ciocan, clește, fierăstrău mic, asta n-o avut voie să lipsească de la mine, o pernă mică, o pătură, cam atât. Am locuit în Călărași, după ce n-o mai trebuit să mă duc în sat. La început trebuia să mă duc în fiecare zi în sat. (*Cum se numea satul?*) Satul se numea Vasilescu Vasea la început, da pe urmă l-o transformat în Borcea. Era la 4 km distanță de Călărași, la nord de Călărași. Când am primit ordinul de eliberare, șefu, nea Gheorghe, mi-o zis "*Zeman nu pleca, aici o să se transforme*", și-ar fi fost bine dacă n-aș fi plecat, că scurt timp după asta o-nceput să facă fabrică acolo. Am mai fost acolo într-o excursie cu circuit închis, trebuia să facem cel puțin patru opriri, și-atuncea am fost în Călărași. Am întâlnit și câțiva foști colegi de-ai mei acolo. O rămas uimiți când m-o văzut. Am avut mulți prieteni, foarte mulți. Foarte bine m-am simțit acolo. Am mai fost odată cu motocicletă, mi-am cumpărat un BMW cu ataș și am plecat cu soția și copilul la mare. Ne-am oprit în câmp, nu ne-am dus la hotel, unde am văzut o claie de fân acolo am tras, am făcut ca

un fel de cort și acolo am dormit. Dimineța am plecat mai departe. Am umblat peste tot cu motocicleta. Până acum am ținut-o, până acum 2-3 ani și am vândut-o. Îmi pare tare rău după ea.

Războiul

“ Mi-o fost dor de casă, groaznic ce mi-o fost dor “

Am fost doi ani în război. De-acia am plecat în 23 iulie în '43. Am plecat cu ultimul transport din Lugoj. Am ajuns în Germania, în Viena, acolo am stat câteva zile și pe urmă ne-o repartizat într-o localitate Grafwer. Acolo ne-o îmbrăcat în haine militare și-am început instrucția. Dar n-am stat decât două săptămâni și-am fost mutați în zona Turingia, orașul Soneberg. Acolo am făcut vreo șase săptămâni instrucție militară. De-acolo am plecat cu tot regimentul, eu am fost repartizat într-un regiment olandez Niederland zwei, în Croația. Asta a fost încă în '43 prin octombrie.

(În ce localitate ați fost în Croația?) În Croația am fost în Stubitje-Toplitje apoi în Oroslave, acolo era o baie de apă minerală. Ne-o trimis în Croația că nu era liniște cu sârbii, cu partizanii. Noi n-am luptat, am fost numa trupă de ocupație acolo, noi am făcut instrucție, am fost pregătiți pentru război. Stăteam în locuințe care au fost părăsite și-acolo am fost cazați. Am fost atacați de multe ori de partizani, noaptea. Într-o noapte am fost atacați, împușcături din toate părțile da rafale puține. Am fost împărțiți pe plutoane, aicea era plutonul cutare, dincolo altul. S-a dat alarma, sigur am ieșit afară și n-am găsit pe nimeni. Pe urmă, a doua zi, or organizat germanii niște cercetări. Apoi am fost selecționați. Am fost selecționat și-am picat la o unitate de recunoaștere. Acolo am făcut alte exerciții cu mașinile astea amfibii și cu motociclete BMW-uri. Acolo numa instrucție am făcut, de dimineță până la amiază, două ore odihnă și după aia iară instrucție până seara.

(În ce consta instrucția?) Instrucția era: mânuiri de armă, atacuri, tragere, apărare, să mergi în recunoaștere pe timpul nopții, târâș prin pădure, adus rapoarte, ce-ai văzut, ce-ai observat. Din Croația am plecat în Rusia. Chiar în seara de ajunul Crăciunului primim ordin să ne imbarcăm. În Zagreb a fost imbarcarea. S-a format un transport care mergea direct în Rusia. Am ajuns în Rusia, în Cupoia la 40 de km sud-est de Leningrad în seara de ajun a Anului Nou. Am mers mult cu trenul. Acolo deja am auzit tunuri adevărate, am văzut rachete zburând și ne-am dat seama că nu mai e glumă ca în Croația. Acolo am stat în bunke-re. În pământ îngropate. Pe astea le-am găsit făcute în câmp. N-am stat mult timp, doar o lună, ianuarie. Era foarte frig. Zăpada era mare. Săpam tranșee, în pământul înghețat, aruncam câteva grenade pe-acolo, sfărâmau la suprafață și după aia cu cazmaua. N-am terminat că pe 30 ianuarie am primit ordin de retragere. Trebuia să ne retragem până la Narva. Acolo am găsit poziții militare făcute și a trebuit să luăm poziție ca să oprim invazia rușilor. Numai că eu în noaptea de doi spre trei februarie am fost rănit. Am fost trimis în recunoaștere și acolo am fost împușcat în picior de un rus. Apoi am rămas pe loc. Nimeni n-o mișcat. Noi n-am apucat să anunțăm compania și rușii o trecut peste noi, majoritatea o fost morți, din câți am fost acolo, am fost 36 de persoane, foarte puțini au scăpat. Am fost transportat de echipele de Cruce Roșie germane în Janburg, acolo am primit primul ajutor, apoi am fost transportat în Rastenburg în Germania. Acolo am fost operat la picior. În Rastenburg am stat două luni. În Janburg or oprit pentru un timp frontu, însă or fost mulți răniți ce trebuiau internați. Pe noi ce-am fost mai bine ne-or luat și ne-or transportat mai departe. Apoi am ajuns într-un orașel Arenzein, în regiunea Altmark. Acolo am fost din nou operat, mi s-o infectat piciorul și am stat până în iunie-iulie. Deci, patru luni și jumătate am fost spitalizat. *(În ce an?)* În '44. După aia m-am cerut voluntar să ies afară, decât să stau în spital, mă duc mai bine pe front ca nu mai pot să suport să stau în spital. În spital mi-or făcut tratament, curățat, pansat. Care s-o simțit mai bine putea să se ducă să

lucreze la particulari. Și eu mi-am găsit de lucru la un fierar. Mi-o fost urât să stau în spital. Prima dată m-am dus și i-am săpat toată grădina cu cazmaua. Fierarul ăsta o mai avut un fiu, ăsta a fost pe front plecat. Când o venit ceva de lucru am lucrat în fierărie acolo, când nu, am săpat în grădină, numa să-mi treacă timpul. La un moment dat vine ăsta, fiul, în concediu, si-am început să lucrăm, să facem diferite treburi, să strângem roți la căruță, ba chiar să potcovim cai. Au fost foarte mulțumiți. Mi-o fost dor de casă, groaznic ce mi-o fost dor. Pentru noi ieșirea în altă țară era interzisă, mai ales în România, că a trecut de partea rușilor la 23 august. N-am mai avut cum să vin. Mi-or dat un concediu. Am cunoscut o fată în Germania și m-am dus în concediu la ea Si-am stat două săptămâni, în Rejn lângă Frankfurt, cam 9 km de Frankfurt. Apoi am primit ordin să nu mă mai întorc înapoi la unitate ci să mă prezint în Berlin la o cazarmă Elaha. La cazarma asta s-or adunat din mai multe părți, meseriași, fierari, și-or format acolo o unitate care o fost trimisă la Viena, la reparații de tancuri. Deci, acolo am plecat după câteva săptămâni, timp în care s-or adunat toți, și ne-or trimis la Viena la KTL. Acolo am făcut școala de reparații tancuri timp de trei luni. Am căpătat și liber acolo. Am avut acolo de Crăciun trei zile libere și zece mărci pe zi pentru că am fost premiați ca fiind camera cea mai frumos aranjată de sărbători. Camerele erau formate din șase persoane și erau într-un pod. Am umblat în alea trei zile prin Viena, cu tramvaiul. Orașul n-o fost așa distrus, doar parțial. Berlinul a fost foarte distrus. În școala asta, am făcut în fiecare zi teoretic și practic, într-un atelier de reparații. Acolo am găsit o fierărie, fierarul era un berlinez detașat și făcea lucrări de artă. Nu m-o mai interesat tancurile, nu m-o mai interesat nimic, toată ziua cu el. M-o cerut de la șeful companiei să fiu repartizat la fierărie să lucrez cu el. Nu s-a acceptat. Mi-o spus că are doi copii și că sunt căzuți pe front, că sunt morți. După ce-am terminat școala, ne-am întors în Berlin și-acolo am fost împărțiți pe regimente. Eu am fost repartizat pentru reparații de tancuri. Acest regiment se numea “ Das Reich “ și era în localitatea Gratz. De acolo am făcut iară o plimbare pe la Viena, pe la Praga unde am tras chiulul câteva zile. Traseul era Berlin-Praga-Viena-Gratz. Așa am ajuns în Gratz, unde era regimentul “ Das Reich ”. În Praga o fost o cantină pentru soldați, aflați în trecere. Acolo m-am dus și eu. Vreo două zile am stat în Praga. Peste tot m-am uitat. M-am dus la Gratz; între timp unitatea o fost mutată de-acolo în Drezda. Deci, din Gratz iară-napoi spre Drezda cu trenul. Într-o gară unde-o stat trenul cam mult, deodată difuzoarele au anunțat că Hitler ar fi dispărut “Unsere Führe existiere nicht”. Am ajuns în Drezda trecând prin Praga, unde-am stat două zile. În ziua în care am ajuns în Drezda m-am prezentat la unitate și ea era în pregătire de retragere. O început să împacheteze. Repede m-o trimis într-un loc unde erau niște mașini să le-ajut la ăia la încărcat. Deja au ajuns rușii aproape de Drezda. Am plecat de-acolo cu mașinile unității militare. Am ajuns în Cehoslovacia într-un sătuleț unde ne-au înconjurat rușii. Fiecare s-a dat jos din mașini ca să fugă să scape. S-or împrăștiat toți, or fugit. Eu m-am dus într-un sat. Știam limba cehă, că eu de fapt sunt ceh, strămoșii mei provin din Cehoslovacia, eu cu părinții am vorbit limba cehă acasă, cehă, germană și română. Știind limba cehă m-am dus în sat, acolo am întâlnit niște oameni, imediat le-am spus care-i situația, toată coloana de regiment, unde o fost și alimente și de toate, dacă vor alimente sau vor altceva, eu îi duc la coloană, că vin rușii și dacă vin rușii o să ia tot. Le-o fost frică să meargă cu mine. Le-am spus cătorva tineri și ăia or spus în tot satul că a venit un ceh din România cu alimente. Toți s-au adunat și le-am spus că sunt mașini cu saci cu făină, cu zahăr, cu încălțăminte. Am mers cu ei până acolo, ei n-or îndrăznit să se apropie, pentru se-auzea cum trăgeau rușii cu mitralierele, dar mai departe. Când or văzut oamenii că unul o luat, s-or urcat tot și-or golit tot. Aciea am stat vreo două zile, am dormit la primărie cu încă un căpitan din coloană care tot o rămas acolo. ăia care or fugit or avut vreo 25 de km de-acolo până la Passau. În Passau puteau să treacă în partea de vest. Rușii or ajuns acolo și imediat or format graniță. N-o mai avut voie să

treacă nimeni în partea de vest. Unii care s-o dus i-o împuşcat. Mi-or dat oamenii din sat nişte haine civile. În sat s-o mai adunat multă armată, civili refugiați. S-o completat mașinile să mergem înspre Passau, poate reușim totuși să trecem. Când am ajuns în orașelul Slam eu nu m-am urcat în mașină, am găsit o bicicletă care a fost lăsată de refugiați și-am mers pe bicicletă pe lângă coloană. Și mergând pe bicicletă am dat de o coloană de ruși care deja o venit dinspre Passau înapoi. Or oprit mașinile, eu știind cehește le-am spus *“Nu aveți voie să vă atingeți de oamenii ăștia”*. Am reușit să scăpăm de ei, toată coloana, ne-au lăsat în pace. Cehii s-au purtat foarte urât cu refugiații. Au golit toate camioanele. Eu am căutat și-am găsit un centru de Cruce Roșie. Acolo le-am explicat situația mea, nu m-or prea crezut, au tras de mine, până la urmă mi-or dat o notă să mă duc la Praga. Mi-or dat ceva scris, să mă prezint în Praga la Comitetul Național și de aicea voi primii instrucțiuni cum pot să ajung acasă. Așa am făcut. Am fost la Praga cu niște ruși cu mașina. În Praga am știut unde e Comitetul Național, m-am dus și m-am prezentat. Acolo se dădea mâncare pentru refugiați. Pe nemți i-o adunat acolo și și-au bătut joc de ei urât de tot. I-o băut, nu le-o dat de mâncare, o fost închși în cuști afară în mizerie. Eu le-am spus că vin din lagărul Oranenburg din Berlin. Mi-or spus să vin a doua zi acolo, să fac o declarație, să-mi deie un act ca s-ajung în România. Am mâncat, am dormit bine acolo și mi-or dat o notă că m-am prezentat la Centru ăsta și mi-or făcut un act, ca pe tot parcursul drumului până acasă să mi se dea alimente și cazare. Cu ăsta m-am dus în Praga la tren, de-acolo mi-am ales o bicicletă, am luat-o-n tren cu mine și-am plecat. La 40 de km de Viena n-o mai fost linie, o fost dărâmată. De-acolo am plecat cu bicicleta. Am ajuns în Viena, în Viena am știut locurile, dar n-am mai avut cum să stau acolo c-o fost dărâmat și n-am avut cunoștințe mai apropiate. Am plecat de-acolo înspre Budapesta. Două zile am mers cu bicicleta până am dat iară de un tren pe undeva prin Ungaria. Cu trenul ăla am mers până în Budapesta. Am mers mult de-acolo. În total am făcut vreo 80 de km cu bicicletă. Din Budapesta am găsit trenul înspre Solnoc. Am legat bicicleta de un tampon cu o sârmă, da mi-or luat-o rușii. Din Solnoc am găsit un transport care mergea în România, ăla a fost majoritatea cu refugiați ruși și m-am urcat într-un vagon de ăsta, am aflat că merge în România prin Timișoara. M-am culcat jos, n-am avut nici pătură, n-am avut nimica. Cu două conserve am venit din Praga până în România. În Timișoara m-am dat jos și-am găsit garnitura de Oravița și cu conductorii ăștia m-am cunoscut din perioada în care am lucrat în Reșița în '43. Le-am spus că eu n-am bani de bilet. Or zis, *“Bine, vino aici”*. Mi-or dat un compartiment unde o stat cfr-iștii mai mult. Am dormit în compartiment și eu în Surduc, m-am dat jos. Am avut un cățel înainte de a pleca, când am ajuns acasă, cățelul m-o cunoscut. O sărit pe mine și-onceput să scheaune, o fugit înainte în curte și iară-napoi la mine. S-or sculat părinții și s-or s-or bucurat c-am venit acasă. O lună de zile am stat acasă. Am mers la câmp cu ei, i-am ajutat, după o lună de zile m-or umflat *“prietenii ăștia”* și m-or trimis la Oravița la Cercul Teritorial, în lagăr. Acolo am fost trimis pentru că au știut toți că am fost în armata germană și trebuia să fiu arestat. Am avut noroc că s-au purtat frumos cu noi. Ne-o dat de mâncare, ne-o trimis la lucru, ba la cosât fân pentru cerc, ba la săpat în grădină, până când o primit ordin să ne trimită în lagăr la Turnu Măgurele. În Turnu Măgurele am stat trei zile. Am cerut să ne împuște să facă ce vor, ne-or ținut și în carceră, niște derbedei acolo. Rău, a fost rău acolo. Ne-înjurau, mâncare n-am primit seara ne-or băgat în carceră, în loc să ne lase liberi. Ziua am stat în închisoare pe-o căldură groaznică, în iulie era asta, apă nu ne-or dat numa cu rația. După trei zile ne-or luat și ne-or trimis în Ghencea, în lagăr. Acolo a fost ceva mai bine. Toată ziua n-am făcut nimic, mâncare am primit foarte puțină; am stat șase săptămâni. Eu m-am îmbolnăvit acolo. Am primit dezinterie roșie și malarie. Fiind cunoscut cu soția mea și ea știind că plec în lagăr, mi-o dat niște medicamente. Am arătat medicului din infirmerie medicamentele și ăsta o zis *“Domnule dumneata ești salvat”*. Am luat medicamente și

m-am vindecat. Când m-am eliberat am plecat acasă la părinți. După aia m-am căsătorit și-o urmat altă perioadă. Cât timp am fost în Bărăgan n-am știut ce se întâmplă acasă. Din când în când m-ai primeam câte o scrisoare, dar mi-or oprit-o. Am un singur copil, era de trei ani când m-or ridicat pentru Bărăgan. Cu soția mea m-am cunoscut în lagăr. Trebuia să cosâm fân pentru Cercul Teritorial și am fost vreo cinci persoane. Cercu Teritorial o cosât fânul pentru animalele lor de acolo. Noi ca deținuți trebuia să lucrăm acolo. Coasele nu tăiau. Eu m-am apucat să bat coasele. Am spus că mă pricep la bătut coase. Ei o cosât la soare fân, eu am stat sub pom la umbră și-am bătut coasa. Într-o zi o prietenă a neveste-mii o anunțat toate prietenele ei că sunt câțiva care o fost în Germania. Noi n-am știut nimica. Eu m-am urcat într-un vișin să iau niște vișine de-acolo. Odată mă trezesc cu vreo patru fete. Nevastă-mea o fost cea mai guralivă. M-am coborât și-am dat la toate niște vișine și acia ne-am cunoscut. Ea guralivă, eu iară bun de gură.

(*Ce origine aveți?*) Părinții mei au venit din Cehia în România. Au fost colonizați. Majoritatea cehilor s-au stabilit în partea deluroasă ca să se ocupe cu creșterea vitelor. Eu m-am angajat la o secție de fierărie. Acolo am lucrat șase luni. După șase luni am trecut iară în servicii la o gestiune de restaurant. Am stat doi ani acolo la Restaurantul Central din Oravița. Ulterior am intrat în servicii la cinematografie ca mecanic de întreținere. Am lucrat acolo șapte ani, din '63 până-n '70. În '70 am trecut la Întreprinderea Minieră din Banat și am lucrat un timp în garaj la tinichigerie auto. După aia s-o construit o centrală pentru încălzit în cantină și la Fabrica de bolțari pentru mină. Eu am intrat la centrala asta ca fochist. Din '70 până-n '84 am lucrat numai la centrala asta termică. În ăștia 14 ani n-am intrat niciodată în mină. N-am vrut să intru. În '84 m-am pensionat. După ce m-am căsătorit o umblat poliția să mă închidă. Dar n-or putut că eu tot m-am ascuns. În curte am avut o ladă pentru găini. Am dat-o la o parte, am săpat acolo o groapă și la nevoie am ridicat capacul și m-am băgat înăuntru, m-am culcat acolo și-am stat până o trecut pericolul. În '46 am primit din nou ordin de chemare în armată. Am făcut armata din nou în România, în Ineu la artilerie, încă doi ani. Cam asta o fost tot.

**Interviu realizat de Adrian Onica la Jimbolia, în data de 1 noiembrie 1998
cu Iosif ZEMAN (n. 1924, Surducul Mare)**